

quâ liberè voluntas operatur. Enimverò actiones nostras *laus* ac *vituperium consequi* solet, prout eadem rectæ rationi consonæ aut difformes producuntur. Quâ verò ratione id locum haberet, si libertate destituerentur? Nam agentibus, quæ necessariis adstringuntur actionibus, ut operari aliter, ac à naturâ suâ desciscere nequeant, frustra præscribitur agendi regula, insulsè laus ac vituperium admetitur.

VIII. Causam efficientem excipit *finis*, quem A. M. competere neminem, nisi fungum in capite gestet pro cerebrô, inficias iturum arbitror. Etenim, cum omne, quod agit, non temerario quodam agat modo; sed certum agendi agnoscat finem, hominem reliquorû animalium principem, sine susq; deq; habito, operari, quis diceret? Finis igitur, ob quem operatur moraliter homo, est vel *ultimus*, vel *subordinatus*; Ille in *bonestate & practicâ* consistit *felicitate*, quæ utut pro varietate ingenii modò in voluptate, modò in honore, in divitiis modò aut virtutis habitu collocetur; justè tamen si æstimetur, nihil est aliud, quàm operatio secundum virtutem optimam, & perfectissimam in vitâ perfectâ instituta; hic pro cujusq; intentione multiplex esse potest, quandoquidem quodlibet agens in particulari peculiarem suæ actionis habeat finem.

IX. Restat, ut de *materiâ* nonnihil addam, quam *proprie dictam* A. M. non esse adscribendam extra omnem dubitationis aleam est positum. Ut tamen id, quod res est, dicam, competit iisdem (1) *materia in quâ*, seu *subjectum*, & est ipsâ *voluntas*, non exclusò penitus *appetitum* (2) *Materia circa quam*, quam *omne agibile proprie dictum*, quod moralitatis esse capax potest, facio, circa quod voluntas *prosecutivo* versatur *actu*, si *bonum* est, sive jam sit *revera tale*, sive *tale* saltem *videatur*; *aversativo* autem si *mali* rationem habet. Voluntatem enim modò in *laxâ significatione* capimus, prout tam *velle*, quàm *nolle* complectitur.

X. Sed meum jam erit dispicere, quid A. M. *humani forma* sit, sive quid eum in esse *Moris* constituat. Ubi vel maximè circa controversiæ statum notari velim, (1) sermonem mihi non esse de *moralitate objectivâ* ipsi objecto inhabitante, adeoq; omne id, cui inest A. M. *objectum* designante, ita quidem, ut nihil aliud, quàm